

Жил Верн
20.000 миља
под морем

Превео
Бора Грујић

■ Laguna ■

Наслов оригинала

Jules Verne

VINGT MILLE LIEUES SOUS LES MERS (1869–1870)

Copyright © овог издања 2020, ЛАГУНА

**20.000 миља
под морем**

САДРЖАЈ

ПРВИ ДЕО

I Пловећи гребен	13
II За и против	19
III Како господин жели	24
IV Нед Ланд	30
V На срећу	33
VI Пуном паром	40
VII Кит непознате врсте	50
VIII Mobilis in mobile	58
IX Гнев Неда Ланда	68
X Водени човек	77
XI Наутилус	87
XII Све помоћу електрицитета	95
XIII Неколико бројева	104
XIV Црна река	112

XV	Писмена позивница	120
XVI	Шетња под морем	129
XVII	Подморска шума	135
XVIII	Четири хиљаде миља испод Тихог океана	142
XIX	Ваникоро	149
XX	Торесов мореуз	161
XXI	Неколико дана на земљи	170
XXII	Гром Капетана Нема	181
XXIII	Aegri somnia	190
XXIV	Корално царство	195

ДРУГИ ДЕО

I	Индијски океан	203
II	Нови предлог капетана Нема	209
III	Бисер од десет милиона	215
IV	Црвено море	227
V	Арабијски тунел	236
VI	Грчки архипелаг	245
VII	Два дана у Средоземном мору	254
VIII	Увала Виго	257
IX	Ишчезли континент	267
X	Подморски рудник угља	278
XI	Саргаско море	287
XII	Китови	293
XIII	Ледени појас	302
XIV	Јужни пол	313

XV Несрећни случај или незгода	320
XVI Без ваздуха	328
XVII Од Кејп Хорна до Амазона	339
XVIII Полипи	344
XIX Голфска струја	352
XX На 27° 24' географске ширине и 27° 28' географске дужине	359
XXI Крвопролиће	363
XXII Последње речи капетана Нема	372
XXIII Закључак	377
О аутору	379

ПРВИ ДЕО

I

ПЛОВЕЋИ ГРЕБЕН

Година 1866. била је значајна по једном чудном догађају, једној необјашњеној и необјашњивој појави коју без сумње нико није заборавио. Да и не помињемо гласине које су узбуђивале становништво по пристаништима и дражиле уобразиљу јавности у земљи, подвлачимо да су нарочито морепловци били веома узбуђени. Трговци, бродовласници, бродски капетани, заповедници и лађари Европе и Америке, официри војних морнарица свих земаља, па онда владе разних држава оба континента, у највећој мери су се заинтересовали за овај случај.

У ствари, од неког времена су многи бродови сусретали на мору „неко чудовиште“, нешто дугачко, вретенастог облика, што је понекад ширило светлост и било бескрајно веће и брже од кита.

Подаци о овој појави, забележени у многим бродским дневницима, о изгледу тог предмета или бића, о његовој брзини кретања и невероватној снази, а нарочито о његовом начину живота, доста су се тачно слагали. Ако је то била нека врста кита, онда је по величини превазилазио све врсте које је наука до сада утврдила. Ниједан

научник није потврдио постојање таквог чудовишта – бар га ниједан својим очима није видео.

Ако одбацимо скромна процењивања дужине тог предмета на две стотине стопа, и она претерана тврђења да је дугачак три миље и широк једну, можемо ипак сматрати да је то феноменално биће кудикамо превазишло све величине које су ихтиолози¹ до сада утврдили, под претпоставком да је уопште и постојало.

А постојало је, та чињеница се није могла порицати, и с обзиром на људску склоност ка претеривању, може се разумети узбуђење које је та натприродна појава по целом свету изазвала, а која се није могла одбацити као измишљотина.

У ствари, 20. јула 1866, пароброд *Гувернер Хиџинсон*, својина *Паробродарској друштва из Калкуће*,² сусрео је ту покретну масу на пет километара источно од обале Аустралије. Капетан Бекер је прво помислио да је то некакав непознат гребен. И управо се спремао да тачно одреди његов положај, кад се два стуба воде, које је избацио тајанствени предмет, подигоше звиждећи у ваздух, на висину од око сто педесет стопа. А ако тај гребен није био у вези са повременим шикљањем каквог гејзира, онда је просто-напросто *Гувернер Хиџинсон* имао посла с неким до тада непознатим воденим сисаром, који је на своје отворе избацивао стубове воде, измешане са ваздухом и воденом паром.

Слично је, 23. јула исте године, запазио на Пацифику *Кристиобал Колон*, својина *Паробродској друштва за зајадну Индију и Пацифик*. Дакле, та се чудна цетацеја³

¹ Ихтиолог – научник који се бави ихтиологијом, граном зоологије која проучава рибе.

² Данашња Колката.

³ Цетацеје – назив за ред морских сисара (китове и делфине).

могла преместити с једног места на друго запрепашћујућом брзином, јер су је, у размаку од три дана, *Гувернер Хијинсон* и *Крисѿобал Колон* спазили на два места, удаљена једно од другог више од седам стотина морских миља.

Петнаест дана касније, на две хиљаде миља одатле, *Хелвеѿија*, својина *Наѿионалној друшћива*, и *Шанон*, својина *Ројал мејла*, који су пловили у супротним правцима у том делу Атлантика између Сједињених Држава и Европе, приметили су чудовиште на $42^{\circ} 15'$ северне ширине и $60^{\circ} 35'$ западне дужине по Гриничу. При овом истовременом посматрању могла се оценити минимална дужина сисара на више од три стотине педесет енглеских стопа⁴, тако да су *Шанон* и *Хелвеѿија* били по величини мањи од њега, јер су били дугачки сто метара од прамца до крме. Дакле, највећи китови који су виђани у пределу Алеутских острва, Куламока и Умгулила никада нису били већи од педесет шест метара, па ни толико.

Ти стални извештаји, нова посматрања вршена са прекоокеанског брода *Переире*, судар *Ејне*, својине *Инман линије*, са чудовиштем, записник разних изјава који су саставили официри са француске фрегате⁵ *Нормандија*, све је то дубоко узбудило јавност. У многим земљама су збијали шалу поводом те појаве, али озбиљне и практичне земље, као Енглеска, Америка и Немачка, живо су се бавиле тим питањем.

Почетком 1867. године изгледало је као да је ова ствар пала у заборав и већ се мислило да о њој више неће бити говора кад јавност би обавештена о новим догађајима. Више није било у питању решавање научног проблема,

⁴ Енглеска стопа једнака је дужини од 0,3048 метара.

⁵ Фрегата – ратни једрењак са три јарбола, наоружан топовима, који је престао да се користи крајем XIX века.

већ уклањање једне стварне и озбиљне опасности. Ствар је добила сасвим нов изглед. Чудовиште је сад постало острво, стена, гребен, и то гребен који се креће, што је било несхватљиво.

На дан 5. марта 1867, брод *Моравијан*, својина *Друштва Монтиреал океан*, који се за време ноћи налазио на 27° 30' ширине и 72° 15' дужине, удари својом десном страном о неки гребен који у овим водама није био означен ни на једној карти. Под повољним ветром и са своје четири стотине коњских снага ишао је брзином од тринаест чворова. Нема сумње да би *Моравијан* био пробушен и потопљен са својих две стотине тридесет седам путника, које је довозио из Канаде, да његов оклоп није био изванредно јак.

Овај догађај би вероватно био заборављен, као и многи други, да се три недеље касније није поновио потпуно исти случај. Само захваљујући националности брода унесрећеног сударом и угледу компаније *Кунард*, којој је брод припадао, овај догађај је наишао на велики одјек у свету.

Тринаестог априла 1867. море је било мирно, ветар повољан, *Скоџија* се налазила на 15° 12' географске дужине и 45° 37' географске ширине, пловећи брзином од тринаест чворова и четрдесет и три стота, са хиљаду коњских снага. Точкови су јој ударали море са савршеном тачношћу. У четири часа и седамнаест минута, док су путници сакупљени у великом салону ручали, осетио се прилично слаб потрес с леве стране брода.

Скоџија није ни у шта ударила, она је била ударена, и то неким оштрим оруђем. Судар је био тако лак да се нико на палуби није узнемирио док магационери нису дотрчали на палубу вичући: „Тонемо! Тонемо!“

Путници се испрва страховито уплашише, али их капетан Андерсон убрзо умири. У ствари, опасност и није била велика. *Скоѿија* је била подељена на седам непробојних просторија и једна рупа на трупу није јој могла озбиљно нашкодити. Капетан Андерсон сместа сиђе на дно лађе, где утврди да је пета просторија пуна воде. Вода је продирала тако брзо да је било јасно да је отвор морао бити веома велики. На срећу, у тој просторији се нису налазили казани, иначе би се ватре одмах погасиле. Капетан Андерсон сместа заустави брод, и један морнар зарони да би видео каква је штета. За неколико тренутака било је утврђено да на трупу брода постоји отвор од око два метра ширине. Тако велики отвор није могао бити запушен, и *Скоѿија*, готово потопљених точкова, продужи пут. После три дана закашњења, које је много забринуло Ливерпул, она уплови у басен компаније.

Скоѿија је извучена на суво и инжењери приступише прегледу. Просто нису могли да верују својим очима: на два и по метра испод газа⁶ брода налазила се правилна рупа у облику равнокраког троугла, која ни клештима не би могла бити боље просечена. Оруђе којим је рупа пробушена морало је бити од материјала необичне тврдоће и избачено страховитом снагом кад је могло да просече лим дебео четири центиметра, а затим да се повуче назад на заиста несхватљив начин.

Тај последњи догађај поново је изазвао велико узбуђење јавности. Од тог тренутка су злосрећни поморци били стварно предати на милост и немилост овом чудовишту. Та фантастична животиња сносила је одговорност за

⁶ Газ – дубина до које брод урони у воду.

око две стотине бродова, пароброда и једрењака који су сматрани изгубљеним, пошто су са товаром и људством нестали без трага и гласа. А за овај нестанак, оправдано или неоправдано, сви су осуђивали „чудовиште“. Пошто је саобраћај између континената постајао све опаснији, јавност је категорички захтевала да се по сваку цену мора једном ослободе те страховите немани.

II

ЗА И ПРОТИВ

У време кад су се ови догађаји одигравали, ја сам се управо био вратио с једног научног истраживања по нездравим пределима Небраске у Сједињеним Државама. Француска влада ме је послала на ту експедицију јер сам тад радио као професор природних наука у Паризу. После шест месеци проведених у Небраски приспео сам у Њујорк крајем марта, са товаром драгоцених збирки. Мој полазак у Француску био је утврђен за почетак маја. И чекајући на њ, управо сам се бавио сређивањем свог минералног, ботаничког и зоолошког блага, кад се догоди несрећа са *Скоџијом*. Био сам упућен у догађаје, а како и не бих. Читао сам и прочитао све америчке и европске новине, не поставши од тога паметнији. Та ме је тајна копкала. У немогућности да донесем одређено мишљење, ишао сам из једне крајности у другу. Нешто је постојало, у то се није могло сумњати, рупа на трупу *Скоџије* била је доказ за то. Кад сам дошао у Њујорк, само се о томе говорило. Била је одбачена претпоставка о неком пловећем острву или гребену, коју су заступали

само нестручњаци. Јер како би се иначе тај гребен могао кретати таквом брзином ако у себи није имао некакву машину? Такође је, због брзине кретања, морала бити одбачена и мисао о неком пловећем оклопу или огромној олупини.

Остала су само два могућа решења тог питања, према којима су се људи поделили у две групе: на оне који су сматрали да је у питању чудовиште огромне снаге, и оне који су веровали да је то некаква „подморница“ са изванредно јаким моторима.

Али после истраживања извршених у оба дела света ни ова последња претпоставка није прихваћена. Није било вероватно да је неки обичан појединац могао имати на располагању такву механичку справу. Како би је и када конструисао и како би то одржао у тајности?

Само би нека држава могла имати такву разорну машину и у ово ужасно време кад се људи довијају да што боље усаврше моћ ратног оружја, само би нека држава могла да потајно врши пробе с таквом страховитом справом. Међутим, и претпоставка о ратној машини отпала је после изјаве владе. А пошто је био у питању општи интерес и пошто је од тога трпео прекоокеански саобраћај, није се могло сумњати у њену искреност. Уосталом, како би грађење неке подморнице могло измаћи јавности? У оваквим околностима било би тешко очувати тајну и за неко приватно лице, а камоли за државу чију сваку акцију будно надзиру противничке силе. Дакле, после истраживања у Енглеској, Француској, Русији, Немачкој, Шпанији, Италији, Америци, па чак и Турској, претпоставка о некој подморници била је коначно одбачена.

Кад сам приспео у Њујорк, многи су ми указали част питајући ме за мишљење о овој појави. Ја сам у Француској

објавио једно дело у две књиге под насловом *Тајне морских дубина*, које је доживело велики успех у научном свету и изнело ме на глас као стручњака за та прилично нерасветљена питања природних наука. Па чак је и *Њујорк хералд* позвао „поштованог Пјера Аронакса, професора природних наука из Париза“ да изврши своју дужност и дâ своје стручно мишљење. Пристао сам.

Много се говорило и расправљало о мом чланку који је допуштао постојање немани. Чак је добио и извештај број присталица. Свет воли да верује у натприродна бића. А море је управо најпогодније боравиште за те цинове, према којима су земаљске животиње, слоновии или носорози, прави кепеци. Водене масе могу да приме и највеће познате врсте сисара, па можда крију у себи непознате животиње огромне величине и страшног изгледа, неку врсту морских ракова дугачких сто метара и тешких двеста тона! Зашто не? Некада су на земљи, у геолошко доба, живеле животиње гигантског раста. Зашто се у неиспитаним морским дубинама не би могли задржати примерци живота из неког ранијег доба кад се у мору никад ништа не мења док је земаљски свет изложен готово сталним променама? Зашто море не би могло да крије у себи последње примерке оних грдосија чије су године векови а векови миленијуми?

Али ја се упуштам у снове који су сада за мене постали страшна стварност. Понављам: усадило се једно мишљење о природи ове појаве и свет је сматрао да, без икакве сумње, постоји некакво чудновато биће које нема никакве везе са чувеном морском змијом. Али док су једни у овоме видели само решавање чисто научног проблема, други, који су имали реалније схватање, нарочито у Америци и Енглеској, сматрали су да треба ослободити

океан ове страшне немани да би се опет могао успоставити прекоморски саобраћај. Индустријске и трговачке новине расправљале су о овом питању углавном са тог становишта, док су осигуравајућа друштва претила да ће подићи износе уплата за премије осигурања.

Пошто је јавно мњење било познато, прво су Сједињене Државе започеле акцију. У Њујорку су се вршиле припреме за експедицију која је требало да прогони нарвала⁷. Једна брза фрегата, *Абрахам Линколн*, предузимала је мере да што пре исплови на море. Арсенали оружја били су стављени на располагање команданту Фарагату, који се постарао да што боље наоружа своју фрегату.

Али као што увек бива, баш кад је било одлучено да се гони чудовиште, њега нигде више није било. Два месеца нико није ништа чуо о њему. Ниједан га брод није срео. Изгледало је као да је дочуло за заверу која се против њега спремала. Шаљивчине су тврдиле да је сигурно ухватило неки телеграм упућен против њега.

Брод који је био опремљен за дуго путовање и снабдевен најсавршенијим справама за лов на китове није знао на коју страну да крене. Нестрпљење је бивало све веће кад се 2. јула дознало да је, три недеље раније, са *Тамџика*, пароброда на линији између Сан Франциска и Шангаја, примећена животиња у северном делу Пацифика. Узбуђење које је та вест изазвала било је огромно. Капетану Фарагату нису дали ни двадесет четири сата. Храна је била утоварена, магацини до врха пуни угља. Сваки члан посаде налазио се на своме месту. Требало је само да се наложе пећи, загреју котлови и крене. Не би му опростили ни пола дана закашњења. Уосталом, командант Фарагат је и сам желео да одмах крене на пут.

⁷ Нарвал – једнороги кит.

Три сата пре него што је *Абрахам Линколн* напустио бруклинско пристаниште, добих препоручено писмо ове садржине:

Господин Аронакс,
професор природних наука из Париза

Хотел *Петта авенија*
Њујорк

Господине,

Ако желиш да се придружиш експедицији Абрахама Линколна, влада Сједињених Држава ће са задовољством сматрати да је Вашом личношћу и Француска засиуљена у њом ѿодухвайу. Капетан Фараѿић ће Вам сѿавиш једну кадину на расѿолајање.

Искрено Ваш
Џ. Б. Хобсон,
секретар Морнарице

III

КАКО ГОСПОДИН ЖЕЛИ

Неколико тренутака пре него што сам добио писмо Џ. Б. Хобсона, не би ми ни на памет пало да гоним чудовиште, а неколико тренутака пошто сам прочитао писмо поштованог секретара Морнарице, схватио сам да је моја света дужност и једини циљ живота да гоним ту неман и ослободим свет од ње.

– Консеју! – викнух нестрпљиво.

Консеј је био мој слуга, веома одан момак који ме је пратио на свим мојим путовањима, један поштен Фламанац кога сам веома волео. Био је равнодушан по природи, тачан из принципа, вредан по навици, никада се ничему није чудило, у служби је био вешт и способан и, упркос свом имену, никада није давао савете⁸ – па чак ни кад му их је човек тражио. Пошто је био у сталном додиру са научницима, Консеј је много шта научио. Био ми је од велике користи приликом сређивања материјала из области природних наука и прави вештак у одређивању подела, група, класа, поткласа, редова, породица, врста,

⁸ Консеј – француски *conseil*, савет.